Анализ и предложения за промени на Проект на Наредба за вписването, квалификацията и възнагражденията на вещите лица

I. Цел

Както е посочено в Мотивите към проекта на Наредба за вписването, квалификацията и възнагражденията на вещите лица, целите на Наредбата са да детайлизира условията и реда за вписването, квалификацията и възнагражденията на вещите лица. По подразбиране основната цел на Наредбата би следвало да е подобряване на правораздавателната система в частта, свързана с работата на вещите лица.

Наредбата в този си вид, с някои козметични промени, се прилага от 2015 г. – достатъчно дълъг период, за да се оценят нейните качества и недостатъци. Неоспоримо е, че Наредбата значително подобри работата на вещите лица, но се отчитат и следните **основни недостатъци:**

1. **Не се постигна подобрение в качеството на работата на вещите лица;**
2. **Не се постигна подобрение в обезпечеността с вещи лица във всички съдебни райони;**
3. **Не се подобри доверието в експертната дейност;**
4. **Не се постигна адекватно заплащане на вещите лица, съобразено с качеството, сложността и обема на поставените задачи, както и със степента на квалификация на вещото лице;**
5. **В Наредбата са налице текстове, даващи възможност за различно, а често и противоречиво и житейски нелогично, тълкуване.**
6. **В Наредбата се откриват непълни и неточни текстове.**

Преодоляването на тези основни недостатъци би довело до значимо подобрение на работата на вещите лица и на правораздавателната система като цяло, което би следвало да е и основната цел на Наредбата.

Целта на този анализ е да открие проблемите в Наредбата и да излезе с конкретни мотивирани предложения за промени.

II. Анализ и конкретни предложения

Глава първа
ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

„Чл. 1. (1) С тази наредба се уреждат:

1. редът и сроковете за предложения за включване и промени на списъците на специалистите, утвърдени за вещи лица;

2. условията, на които трябва да отговарят специалистите, утвърдени за вещи лица;

3. условията и редът за определяне възнагражденията на вещите лица;

4. правото на достъп до Информационната система "Единен регистър на вещите лица" и данните, които се въвеждат в нея.

(2) Наредбата се прилага за специалисти, утвърдени за вещи лица, назначени от органите на съдебната власт, органите на досъдебното производство, както и тези по изпълнителни дела.“

Мотиви, поради които се налага промяна на чл. 1, ал. 2:

Още в самото си начало Наредбата създава предпоставки за неясно тълкуване. Ал. 2 създава впечатление, че се прилага само за специалистите, утвърдени като вещи лица, т.е. само за тези, които са включени в списъците на специалистите, утвърдени за вещи лица, както и че не следва да бъде прилагана за специалисти, които не са включени в списъците, а са назначени като вещи лица, каквато възможност дава разпоредбата на чл. 396, ал. 2 на Закона за съдебната власт. Това в комбинация с някои нелогични тълкования на Наредбата, водещи до безумни задължения за вещите лица, не стимулира записването в тези списъци и дори води до масови отписвания на утвърдени специалисти, каквито примери има в някои съдебни райони. **Отчитат се недостатъци № 2 и № 5.**

Предложение за промяна на чл. 1, ал. 2, която да придобие следния вид:

„…(2) Наредбата се прилага за специалисти, утвърдени като вещи лица, както и за всички специалисти, назначени като вещи лица от органите на съдебната власт, органите на досъдебното производство, включително и тези по изпълнителни дела…“

Мотиви обосноваващи предложения текст:

Тази промяна би била първата крачка при изчистване на неясните текстове с противоречиво тълкуване и би гарантирало равни критерии за всички вещи лица, което ще предотврати отписването на вещите лица от списъците.

„Чл. 2. Дейността на вещите лица при извършване на съдебни експертизи се основава на следните принципи:

1. законност;

2. процесуална и познавателна независимост на вещото лице;

3. научна обоснованост на средствата и методите, използвани при експертното изследване;

4. добросъвестност, обективност, всестранност и пълнота на експертното изследване;

5. поверителност и спазване на професионалната етика.

Мотиви, поради които се налага добавяне на чл. 2а:

В Наредбата не се определя характерът на отношенията, които възникват между заявителя/възложителя и изпълнителя във връзка с назначаването и извършването на съдебни експертизи, което създава правна празнота и условия за противоречиво тълкуване както от органите, назначаващи експертизите, така и от данъчните органи. По своята същност извършването на експертна дейност представлява доставка на услуга по смисъла на ЗДДС. Отсъствието на еднозначно дефиниране на възникващите отношения между страните по повод възлагането, извършването и разплащанията, свързани със съдебни експертизи, в значителна степен затруднява възможността на вещото лице да защити правото си на справедливо възнаграждение за положения труд и на компенсации за извършени присъщо-необходими разходи, така че да е възможно да се провери дали са законосъобразни взетите по отношение на него решения, включително и чрез обжалване по съдебен ред. Така посочената празнота води и до отлив на специалисти от дейността. **Отчитат се недостатъци № 1 и № 2.**

Предложение за добавяне на чл. 2а със следния текст:

„Чл. 2а Дейността на вещите лица при извършване на експертизи представлява доставка на услуга.“

Мотиви обосноваващи предложения текст:

Добавянето на текста ще доведе до утвърждаване на дейността и сигурност в упражняващите я, особено при тези вещи лица, за които това е основна дейност. Това ще даде възможност за планиране и осчетоводяване на инвестиции за техника, софтуер и повишаване на квалификацията, без които не може да се постигне качествена съвременна експертна дейност.

Чл. 3. Експертната дейност включва:

1. организацията на процесуалната и познавателната дейност на субектите на съдебната експертиза;

2. научните изследвания в областта на съдебните експертизи;

3. научно-методическото обезпечаване на съдебната експертиза;

4. професионалната подготовка и повишаването на квалификацията на вещите лица.

Чл. 4. Съдебните експертизи по класове и видове са определени в приложение No 1.

Чл. 5. (1) Съобразно процесуалната си организация съдебните експертизи са:

1. еднолични и колективни;

2. еднородни и комплексни;

3. първоначални, допълнителни и повторни.

(2) Експертизите са колективни, когато за извършването им е необходимо участието на две или повече вещи лица.

(3) Експертизите са еднородни, когато за решаването на задачите им се използват знания от една научна област. Експертизите са комплексни, когато за решаването на задачите им се използват знания от различни научни области.“

Мотиви, поради които се налага промяна на чл. 5:

В Чл. 5 има нужда от прецизиране, което ще преодолее известна непълнота на Наредбата. **Отчита се недостатък № 6.**

Предложение за промяна на чл. 5, ал. 2, която да придобие следния вид:

„…(2) Експертизите са колективни, когато за извършването им е необходимо участието на две или повече вещи лица от една научна област…“

Предложение за добавяне на чл. 5, ал. 4 със следния текст:

„…(4) Допълнителна експертиза се назначава, когато е необходимо да се отговори на допълнителни въпроси към експертизата или когато експертното заключението не е достатъчно пълно и ясно по вече зададените въпроси, а повторна - когато не е обосновано и възниква съмнение за неговата правилност...“

Мотиви обосноваващи предложения текст:

Чрез предложения текст ще се постигне изчистване на наличната непълнота и подобряване в практическо отношение.

„Чл. 6. (1) Вещото лице има свободен достъп и може да прави справки по делото, по което е назначено, включително по електронното досие, да получава копия от книжа и сведения с предимство в съда, прокуратурата, органите на досъдебното производство, административните органи и други служби и навсякъде, където е необходимо, като се легитимира с удостоверение, издадено от органа, назначил експертизата. Вещото лице не дължи такси за издаваните съдебни удостоверения във връзка с поставената задача.

(2) Съдът, прокуратурата, органите на досъдебното производство, административните органи и други служби в страната са длъжни да оказват съдействие на вещите лица съобразно поставената задача.

(3) Всички държавни органи, юридически лица и граждани, при които се намират материали, необходими за експертизата, са длъжни да осигурят достъп на вещото лице до тях съобразно достъпа до съответното ниво на класифицирана информация, което то притежава, както и да оказват необходимото съдействие за изпълнение на задачите на експертизата.

(4) Когато за извършване на експертиза е определено вещо лице, което е служител на Министерството на вътрешните работи (МВР), органът, назначил експертизата, изпраща всички материали, необходими за извършване на експертизата, в съответната структура на МВР.

Глава втора
УСЛОВИЯ, НА КОИТО ТРЯБВА ДА ОТГОВАРЯТ СПЕЦИАЛИСТИТЕ, УТВЪРДЕНИ ЗА ВЕЩИ ЛИЦА

Чл. 7. (1) За вещо лице може да бъде утвърдено дееспособно лице, което отговаря на едно от следните изисквания:

1. заема академична длъжност – "доцент" или "професор", във висши училища, научни организации или Българската академия на науките;

2. има висше образование с придобита образователно-квалификационна степен "магистър" и има най-малко 5 години стаж по специалността;

3. има висше образование с придобита образователно-квалификационна степен "бакалавър" и има най-малко 7 години стаж по специалността;

4. има средно образование и най-малко 10 години стаж по специалността;

5. е служител на МВР и има завършено специално обучение в Академията на МВР или Научноизследователския институт по криминалистика на МВР;

6. е лекар с призната специалност по съдебна медицина, лекар без такава специалност, който работи в структура на лечебното заведение, осъществяващо дейност по съдебна медицина, лекар с друга медицинска специалност или лекар по дентална медицина.

(2) Лицето по ал. 1 трябва да отговаря и на следните условия:

1. да не е осъждано за престъпление от общ характер;

2. да не е лишено от право да упражнява професия или дейност;

3. да не осъществява функции по правораздаване в системата на съдебната власт;

4. да има разрешение за постоянно пребиваване в Република България, ако лицето не е български гражданин или гражданин на Европейския съюз, на държава – страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, или на Конфедерация Швейцария;

5. да е вписано в съответния регистър на лицата, притежаващи определена професия, правоспособност или квалификация, когато такова вписване се изисква по закон;

6. да притежава диплома, свидетелство, удостоверение, сертификат, лиценз или друг документ, издаден от висше училище, професионална организация или учреждение по силата на закон, с който документ се удостоверява наличието на съответната квалификация или правоспособност.

Мотиви, поради които се налага промяна на чл. 7, ал. 3:

Така посочените изисквания към вещите лица създават противоречиво тълкуване относно това кое вещо лице какви експертизи може да извършва. Текстът на Наредбата дава формалната възможност специалист, записан в списъка с вещи лица, да се произнася по въпроси, които са в общата му сфера на образование или в най-фрапантните случаи изобщо не са в сферата на неговото образование и познания. Например лекар с призната специалист по ортопедия и травматология да се произнася по специфични въпроси, които се изучават в разширения курс по съдебна медицина (напр. определяне на медико-биологичния признак на телесната повреда), с мотива, че е завършил общия курс по медицина, или инженер по информационни технологии да се произнася по въпроси, свързани с Автотранспортната техника и т.н. Това води до значително намаляване на качеството на експертизите. Посоченият феномен заедно с липсата на образование или опит в сферата на експертната дейност водят до изготвянето на нелепи и с плачевно качество експертизи, които в най-добрия случай водят до назначаване на нови експертизи, а в лошия до погрешни изводи от страна на разследващите органи и съдебните състави. **Отчитат се недостатъци № 1, 3 и 5.**

Предложение за добавяне на чл. 7, ал. 3 със следния текст:

„…(3) Всяко утвърдено вещо лице може да изготвя експертизи в тясната научна сфера, област от изкуството или техниката, за която има необходимия образователен ценз и стаж…“

Мотиви обосноваващи предложения текст:

Предложения текст цели подобряване на качеството на експертната дейност, като намали изготвянето на експертизи от некомпетентни в дадена област вещи лица. Ще се ограничи феномена вещи лица, специалисти в определена област, да изготвят експертизи в най-различни области, които не са в сферата на техния ценз и специални знания – т.нар. „експерти по всичкология“. По този начин ще могат да се утвърдят вещи лица със специфични знания и квалификация, които по-точно могат да решават конкретни казуси в тяхната научна област и/или сфера на познания.

Глава трета
РЕД И СРОКОВЕ ЗА ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ВКЛЮЧВАНЕ И ПРОМЕНИ НА СПИСЪЦИТЕ НА СПЕЦИАЛИСТИТЕ, УТВЪРДЕНИ ЗА ВЕЩИ ЛИЦА. РЕД ЗА ОТПИСВАНЕ НА ВЕЩИТЕ ЛИЦА

Чл. 8. (1) За всеки съдебен район на окръжен и административен съд, както и за Агенцията по вписванията се съставят списъци на специалистите, утвърдени за вещи лица.

(2) Върховният касационен съд, Върховният административен съд, Върховната касационна прокуратура, Върховната административна прокуратура и Националната

следствена служба при необходимост утвърждават отделни списъци за нуждите на своята дейност.

Чл. 9. (1) Предложения за включване на специалисти в списъците на вещи лица се правят от ръководителите на държавни органи и на техни структури, на органи на местно самоуправление, на съсловни и други организации и на научни институти.

(2) Предложение за включване могат да правят лично и кандидатите за вещи лица.

(3) Предложенията за включване в списъците по чл. 8, ал. 1 се правят до председателя на съответния окръжен или административен съд.

(4) Предложенията за включване в списъците по чл. 8, ал. 2 се правят до всеки административен ръководител на съответния орган на съдебната власт.

(5) Правоимащите по ал. 1, преди да направят предложение, обсъждат качествата на кандидатите съобразно основните принципи по чл. 2 и изискванията по чл.7 след събеседване с кандидата.

(6) Предложение се прави при наличие на писмено съгласие от специалиста.

Чл. 10. (1) Кандидатите за включване в списъка на вещите лица подават пред органа по чл. 9, ал. 3 и 4 заявление на хартиен и електронен носител, придружено от следните документи:

1. лична карта – копие;

2. документ, удостоверяващ заемането на академичната длъжност за лицата по чл. 7, ал. 1, т. 1;

3. заверено копие от диплома за завършено висше образование с придобита образователно-квалификационна степен "магистър", "бакалавър" или диплома за завършено средно образование;

4. за кандидати, които са служители на МВР – документи за завършено специално обучение в Академията на МВР или Научноизследователския институт по криминалистика на МВР;

5. документи, удостоверяващи стажа по специалността: нотариално заверено копие на трудова или служебна книжка, а за лицата със свободни професии – доказателство за регистрацията или за вписването им;

6. свидетелство за съдимост и декларация, че лицето не е поставено под запрещение;

7. декларация, удостоверяваща съответствието с изискванията по чл. 7, ал. 2, т. 2 и 3;

8. декларация – съгласие на кандидата за вписването му в списъците на вещи лица и документи, удостоверяващи стажа му и допълнителна квалификация, ако има такава;

9. разрешение за постоянно пребиваване в Република България, ако лицето не е български гражданин или гражданин на Европейския съюз, на държава – страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, или на Конфедерация Швейцария;

10. удостоверение за достъп до класифицирана информация;

11. заверено копие от сертификат, свидетелство, удостоверение, лиценз или друг документ, издаден от висше училище, професионална организация или учреждение по силата на закон, с който документ се удостоверява наличието на съответната квалификация или правоспособност.

(2) От кандидатите, завършили висши учебни заведения в чужбина, може да се поиска да представят удостоверение за признаване на висше образование, при условие че придобитата от него диплома се признава от Република България и е легализирана.

Чл. 11. (1) В предложенията се вписват трите имена на специалиста, адрес и телефон за връзка, данни за неговото образование, специалност, както и за неговата месторабота и за заеманата длъжност (ако има такива), продължителността на трудовия му стаж, стажът му като вещо лице и допълнителната квалификация.

(2) Обстоятелствата по ал. 1 се удостоверяват със съответните документи, които се прилагат към предложението.

Чл. 12. (1) Списъците по чл. 8, ал. 1 се утвърждават от комисия в състав: председателят на апелативния съд или определен от него съдия, апелативният прокурор или определен от него прокурор, председателят на окръжния съд, окръжният прокурор, и председателят на административния съд.

(2) Списъците по чл. 8, ал. 2 се утвърждават от комисия в състав: председателят на Върховния касационен съд, председателят на Върховния административен съд, главният прокурор.

(3) Членовете на комисията трябва да изпълняват своята дейност безпристрастно.

(4) Комисията разглежда постъпилите заявления и предложения заедно с приложените документи и преценява съответствието им с изискванията на наредбата.

(5) Утвърдените списъци се изпращат на министъра на правосъдието за обнародване в "Държавен вестник" и за публикуване в интернет.

Чл. 13. (1) На вписаните и утвърдени в списъците вещи лица органите по чл. 9, ал. 3 и 4 издават "карта за вещо лице" по образец, утвърден с решение на Висшия съдебен съвет.

(2) В картата се вписват трите имена на вещото лице и идентификационен номер.

(3) Идентификационният номер на вещото лице се генерира автоматично от специализиран софтуер за мониторинг и контрол на дейността на вещите лица от поредния номер на вписването при първото въвеждане на данните за това вещо лице по утвърден от съответен съдебен орган списък.

(4) Органите по чл. 9, ал. 3 и 4 водят електронен регистър или хартиен регистър за издадените карти.

Чл. 14. (1) Предложения за изменение и допълнение на утвърдените списъци на вещи лица се правят до края на септември на съответната календарна година.

(2) До края на октомври комисиите по чл. 12, ал. 1 и 2 актуализират списъците.

(3) До 15 ноември списъците се изпращат на министъра на правосъдието за обнародване в "Държавен вестник" и за публикуване в интернет.

(4) Промени в списъците могат да се правят и през текущата година.

(5) Когато настъпят промени в данните за вещото лице, включено в списък на вещи лица, то е длъжно да уведоми комисиите по чл. 12, ал. 1 и 2 в 7-дневен срок от настъпването им.

Чл. 15. (1) Предложения за отписване на специалисти от списъците на вещите лица могат да правят лицата по чл. 9, ал. 1 и административните ръководители на съответните органи на съдебната власт.

(2) При получаване на информация за настъпване на обстоятелството по чл. 7, ал. 2, т. 3 административните ръководители на съответните органи на съдебната власт правят предложение до комисиите по чл. 12, ал. 1 и 2 за отписване на вещите лица.

Чл. 16. (1) Специалист, включен в списъка на вещите лица, може да бъде отписан:

1. по негово искане;

2. ако настъпят обстоятелства, изключващи съответствието с чл. 7, ал. 2, т. 1, 2 и 3;

3. при поставянето му под запрещение или смърт;

4. при трайна невъзможност да изпълнява задълженията си на вещо лице по конкретни задачи повече от една година;

5. при нарушение на принципите по чл. 2 или неспазването на етичните правила за вещи лица;

6. когато многократно безпричинно отказва да му бъде възложена работа;

7. при многократно освобождаване на вещото лице от възложената задача поради несвоевременно изготвяне на заключението или забавянето му.

(2) Отписването се извършва с решение на комисиите по чл. 12, ал. 1 и 2 при наличие на някое или на няколко от основанията по ал. 1.

(3) Решението на комисията за отписване на вещо лице от списъците се обнародва в "Държавен вестник" и се публикува в интернет.

(4) След отписване на вещото лице то е длъжно да върне служебната си карта на органите по чл. 9, ал. 3 и 4, което се отбелязва в съответния регистър. При уведомяване за възникването на някое от основанията по ал. 1 или постъпило предложение за отписване на вещо лице комисиите по чл. 12, ал. 1 и 2 извършват проверка, като може да изискат допълнително представяне на документи и информация, включително и на писмени обяснения от вещото лице.

Мотиви, поради които се налага добавяне на чл. 16а:

Вещите лица имат важно значение за работата на правоприлагащите органи, като често експертизите играят решаваща роля за изхода на разследванията и делата. За разлика от останалите служебно ангажирани участници в съдебния процес, вещите лица, въпреки че изпълняват служебна функция, се третират като всички неслужебни лица. Съгласно практиката на голяма част от съдебните състави при снемане на самоличността на вещите лица по време на съдебно заседание на практика на всеослушание се разкриват личните им данни. Освен това по досъдебните и съдебните производства от вещите лица се изискват документи, в които следва да фигурират ЕГН, адрес, телефонен номер и банкова сметка и др. чувствителни лични данни, които стават достояние на голям кръг лица, включително и на подсъдимите по делата. Всичко това компрометира сигурността на вещите лица и допълнително отблъсква някои специалисти от участие, особено по дела, свързани с криминални престъпления. Наличието на информационна система, в която да фигурират личните данни на утвърдените вещи лица, с различни нива на достъп до информацията, до голяма степен може да реши този проблем, ако вместо чрез личните данни на утвърдените вещи лица идентифицирането им става чрез идентификационния номер на вещото лице. Това от една страна значително ще защити личните данни на вещите лица, а също така ще стимулира специалистите, участващи инцидентно като вещи лица, да се впишат в списъците, като така ще получат съответен идентификационен номер. Осъвременяването на данните в информационната система е обезпечено чрез задължението на всяко вещо лице да декларира в разумен срок промените, които са настъпили. **Отчита се недостатък № 2.**

Предложение за добавяне на чл. 16а, който да придобие следния вид:

„Чл. 16а Идентифицирането на утвърдените вещи лица във всички случаи, когато е необходимо снемането им на лични данни, става чрез посочване на идентификационния им номер, с който са регистрирани в списъците на специалистите, утвърдени за вещи лица и в Информационната система „Единен регистър на вещите лица“.“

Мотиви обосноваващи предложения текст:

Ще се подобри опазването на личните данни на вещите лица и сигурността им. Така ще се осмисли и въвеждането на идентификационни номера и карти на вещите лица. Ще се улесни и ускори снемането на самоличността на вещите лица в съдебни заседания. Като косвен ефект се очаква и стимулиране на специалистите, участващи инцидентно като вещи лица, да се записват в списъците.

Глава четвърта
УСЛОВИЯ И РЕД ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ И ИЗПЛАЩАНЕ НА ВЪЗНАГРАЖДЕНИЯТА НА ВЕЩИТЕ ЛИЦА

Чл. 17. Условията и редът за определяне възнагражденията на вещите лица се прилагат за експертизи, назначени по наказателни, граждански, административни и изпълнителни дела.

Чл. 18. Вещото лице има право на възнаграждение за извършената експертиза, както и направените разходи за използваните материали, консумативи, пособия, технически средства, машинно и компютърно време и други необходими разходи.

Чл. 19. (1) На вещото лице, включително и когато е служител на МВР или служител на Прокуратурата на Република България (ПРБ), назначен на експертна длъжност, се заплащат разходите за пътни, дневни и квартирни, необходими за изготвяне на възложената експертиза, от органа, назначил експертизата, съгласно размерите, предвидени в Наредбата за командировките в страната, приета с Постановление No 72 на Министерския съвет от 1986 г. (ДВ, бр. 11 от 1987 г.), и Наредбата за служебните командировки и специализации в чужбина, приета с Постановление No 115 на Министерския съвет от 2004 г. (ДВ, бр. 50 от 2004 г.).

(2) Пътни, дневни и квартирни пари се заплащат за всяко явяване на вещото лице пред органа, назначил експертизата, или пред органа, който го е призовал.

(3) Разходите за пътни, дневни и квартирни, необходими за изготвяне на възложената експертиза, могат да бъдат изплатени на вещото лице и авансово с писмено разпореждане на органа, назначил експертизата.

Чл. 20. (1) При явяване на вещо лице и отлагане на делото по независещи от него причини на същото освен разходите се заплаща и възнаграждение в размер не по-малко от 20 лв.

(2) При явяване на вещото лице, включително и когато е служител на ПРБ, назначен на експертна длъжност, пред съда за изслушване по изготвена в досъдебната фаза на наказателния процес експертиза освен посочените в чл. 19, ал. 2 разноски се заплаща възнаграждение не по-малко от 20 лв.

Чл. 21. (1) Когато за извършването на експертиза е определено вещо лице, което е служител на МВР, органите, назначили експертизата, заплащат на министерството направените разходи за труд, консумативи и режийните разноски.

(2) Определените възнаграждения по чл. 20, ал. 1 и 2 в случаите, когато вещото лице е служител на МВР, се заплащат на министерството.“

Мотиви, поради които се налага промяна на чл. 20, ал. 1 и ал. 2:

Обичайно вещите лица са утвърдени специалисти с множество служебни ангажименти и натоварен служебен график и основна причина за отказ на такива специалисти да участват в експертизи като вещи лица е вероятността да бъдат призовавани многократно в съдебни заседания, без да бъдат изслушвани. Не е рядкост да се налага вещите лица да пътуват с часове за присъствие в съдебно заседание. Освен това се налага да променят графика си на работа и да отлагат ангажименти, чрез което

търпят и финансови загуби. Вещото лице следва, преди явяването си в съдебно заседание да, отдели време и за подготовка на защитата на експертизата, което време също не се отчита по никакъв начин. За да не се отблъснат утвърдените специалисти (**недостатък № 2**), фокусът следва да се насочи към максимално пестене на времето на вещите лица. В конкретния текст на чл. 20 посоченият израз „*възнаграждение в размер не по-малко от 20 лв.“ (с предложение от 20лв да се промени на 40лв)* е унизителен за такива специалисти и буди меко казано неприязън към съдебната система. На първо място думата „*възнаграждение*“ не следва да се използва за обезщетяване за загубено време. Освен това ставката следва да е адекватна за обезщетение на загубеното време и пропуснатите ползи. Друг недостатък на чл. 20 е, че не обхваща случаите, когато вещото лице се яви съгласно призовка, но изобщо не се даде ход на делото или делото се спре, прекрати и т.н. Следва да се има предвид и че явяването си в съдебно заседание вещите лица, работещи на трудови договори с фиксирано работно време се налага да отсъстват от работното си място, съответно - да ползват отпуск или да отработват отсъствието си. Възможността за ползване на такъв отпуск е регламентирана в Кодекс на труда. Съгласно КТ, чл. 157, ал. 1, т. 4 „Работодателят е длъжен да освобождава от работа работника или служителя: … когато е призован в съд или от други органи като страна, свидетел или вещо лице;“. За този вид отпуск работодателят не дължи възнаграждение на служителя, като такова се определя от съда. Определеното с настоящата наредба сума от „не по-малко от 20 (40) лв“ не само не може да компенсира разходите и времето за явяване в съда, но по никакъв начин не компенсира неплатения отпуск на вещите лица, като предвид квалификацията им обичайно дневното им възнаграждение е в неколкократно по-голям размер. **Отчитат се недостатъци №№ 2 и 6.**

Предложение за промяна на чл. 20, ал. 1 и ал. 2, които да придобият следния вид:

„Чл. 20. (1) При явяване на вещо лице, без да му бъде извършен разпит по независещи от него причини, на същото освен разходите се заплаща и обезщетение / компенсация в размер не по-малко от 3% от установената минималната работна заплата за страната към датата на явяване за всеки загубен час, включително и за времето необходимо за пътуване и подготовка.

(2) При явяване на вещото лице, включително и когато е служител на ПРБ, назначен на експертна длъжност, пред съда за изслушване по изготвена в досъдебната фаза на наказателния процес експертиза освен посочените в чл. 19, ал. 2 разноски се заплаща обезщетение / компенсация в размер не по-малко от 3% от установената минималната работна заплата за страната към датата на явяване за всеки загубен час, включително и за времето необходимо за пътуване и подготовка.

Мотиви обосноваващи предложения текст:

Адекватното обезщетяване на вещите лица на първо място ще намали демотивацията им за участие в експертната дейност, тъй като ще се предотврати натрупването на неоправдани финансови загуби за тях. Освен това покачването на разходите на съда за обезщетяване / компенсиране на загубеното време на вещите лица ще стимулира съдебните състави максимално да пестят времето на вещите лица чрез своевременно уведомяване да не се явяват при възникнали обстоятелства, както и чрез по-често прилагане в практиката на дистанционно изслушване на вещите лица. Това от своя страна ще има ефект върху подобряване на ефективността на вещите лица и на срочността за изготвяне на експертизи.

„Чл. 22. Когато за извършването на експертиза е определено вещо лице, което е служител на ПРБ, назначен на експертна длъжност, органите, назначили експертизата, заплащат на прокуратурата направените разходи за труд, консумативи и режийните разноски.

Чл. 23. (1) При определяне на възнагражденията органът, възложил експертизата, съобразява и преценява:

1. сложността и спецификата на поставените задачи;

2. компетентността и степента на квалификация на вещото лице;

3. времето, необходимо за извършване на експертизата;

4. обема на извършената работа;

5. необходимите разходи за извършването на експертизата, като употреба на материали, консумативи, използвани пособия, съоръжения и други;

6. други условия, оказващи влияние върху заплащането за извършената работа, в това число срочност на изпълнението, работа в почивни дни и национални празници.

(2) Обстоятелствата по ал. 1 се установяват от органа, назначил експертизата, въз основа на справка-декларация от вещото лице съгласно приложение No 2. При съобразяване и преценка на обстоятелствата по ал. 1 справката-декларация не обвързва органа, назначил експертизата.

(3) При извършване на експертиза от вещо лице, което е служител на МВР, разходите за труд, консумативи и режийни разноски се установяват със сметка по образец, утвърден със заповед на министъра на вътрешните работи.

(4) Когато експертизата е изготвена от повече от едно вещо лице, възнаграждението по ал. 1 се заплаща на всяко едно от тях.

(5) Ако вещото лице не представи документи за разходите, те се заплащат по преценка на органа, назначил експертизата.

Мотиви, поради които се налага промяна на чл. 23, ал. 4:

При изготвяне на експертизи от повече от едно вещо лице е много вероятно да се наблюдава колективна безотговорност поради липса на отговорен „функционален“ организатор на експертизата. От друга страна, често в практиката се случва назначаващият орган да иска от утвърдени вещи лица да организират изготвянето на експертизи с участието на няколко вещи лица, като привлекат подходящи специалисти и извършат цялостната логистика по изготвянето на експертизата. На практика липсва регламент за възнаграждение на полагането на този организационен труд, който доста често е по-сложен от самото изготвяне на експертизата. **Отчитат се недостатъци №№ 1, 2 и 4.**

Предложение за промяна на чл. 23, ал. 4, която да придобие следния вид:

„…(4) Когато експертизата е изготвена от повече от едно вещо лице, възнаграждението по ал. 1 се заплаща на всяко едно от тях, като на определения като функционален организатор на експертизата се добавя и възнаграждение за самата организация на експертизата...“

Мотиви обосноваващи предложения текст: С така предложените промени ще се стимулира по-качественото изпълнение на колективните/комплексните експертизи и ще се постигне адекватно заплащане на вещите лица съобразно извършения от тях труд. Подобна практика съществува в Австрия.

Чл. 24. (1) За всеки действително отработен час се заплаща възнаграждение в размер 3 % от установената минимална работна заплата за страната към датата на възлагане на експертизата.

(2) Броят на действително отработените часове се установява от справка-декларация съгласно приложение No 2 или от сметката по чл. 23, ал. 3.

Чл. 25. (1) За особено сложни и специфични експертизи, извършени от висококвалифицирани вещи лица, възнаграждението може да бъде увеличено до 100 %.

(2) Когато се налага експертизата да бъде извършена в почивни дни или през дните на официални празници, това се посочва в акта за възлагане на експертизата.

(3) За експертизи, извършени в почивни дни, възнаграждението може да бъде увеличено от 75 % до 150 %, а през дните на официални празници – от 100 % до 200 %.“

Мотиви, поради които се налага промяна на чл. 24 и чл. 25, както и добавяне на Приложение № 3:

Една от основните причини за голяма част от специалистите, утвърдени като вещи лица, да извършват експертизи е с цел получаване на възнаграждение, като за част от тях това е основен източник на доход. Трябва да се има предвид, че при изготвяне на експертизи, освен специалните си знания, вещото лице трябва да притежава и умения за самото изготвяне на експертизи. Наредбата в тази си част създава предпоставка за противоречиви и често житейски абсурдни тълкования относно метода за определяне на крайното възнаграждение за изготвената експертиза, като същевременно създава и несигурност в сроковете за изплащане на възнагражденията. Доброто начало, поставено в чл. 23 ал. 1, в която алинея са подробно описани компонентите, по които се определя крайното възнаграждение за експертизата, е помрачено от наличието на празноти в следващите членове, което дава основание за житейски нелогичното тълкуване (главно от счетоводните отдели на възлагащите институции), че цената на експертизата се определя единствено от броя на действително отработените часове и извършените разходи. Това абсурдно тълкуване се вдъхновява и от приложение № 2, което не кореспондира с текста на наредбата. Това явно неправилно тълкуване унищожава първоначалния добър замисъл за **многокомпонентно определяне на възнаграждението за изготвяне на експертизи**. Основните ресурси, които ползват вещите лица при изготвяне на експертизите, са техните специални знания и експертен опит, които са трупани с години. Тези специални знания и експертен опит са и основната причина, поради която се назначават определени специалисти като вещи лица. Времето, изгубено за изготвяне на самата експертиза, обикновено е обратно пропорционално на квалификацията и особено на експертния опит на специалистите, тъй като безспорно специалистите с повече опит и знания за една и съща експертиза изразходват по-малко време спрямо специалистите с по-малко опит и знания. Реално времето, необходимо за придобиване на специални знания и опит остава необезпечено, тъй като е изразходвано преди самото назначаване на експертизата и на практика не може да се отчете. От тук идва и абсурдът на тълкуването, че възнаграждението за експертизите следва да се определя от действително отработените часове, т.е. по-неквалифицираните и с по-малко опит вещи лица следва да получават по-голямо възнаграждение, тъй като им е необходимо повече време за изготвяне на експертизите. Тази порочна практика води до друга още по-порочна практика – за да се компенсира липсата на възнаграждение по останалите компоненти от чл. 23 и изключително ниската ставка за часово възнаграждение, вещите лица масово завишават броя на отработените часове с цел достигане на пазарна цена на експертизите. По този начин на практика наредбата подтиква вещите лица да издават документи с невярно съдържание (справки-декларации с неверни данни в тях). Тази изкуствено създадена лоша практика от своя страна

демотивира и отблъсква съвестните специалисти и нанася съществен удар върху доверието във вещите лица. **Отчитат се недостатъци №№ 2, 3, 4 и 5.**

Предложение за промяна на чл. 24 и чл. 25, които да придобият следния вид:

„Чл. 24. (1) Възнаграждението за компонентата по чл.23, ал.1, т. 1. се определя съгласно двустранно споразумение между възлагащия орган и специалиста, което включва методиката за ценообразуване.

(2) Възнаграждението за компонентата по чл.23, ал.1, т.2 се определя както следва:

1. Вещо лице 1 степен – 7% от установената минималната работна заплата за страната към датата на назначаване на експертизата;

2. Вещо лице 2 степен – 10% от установената минимална работна заплата за страната към датата на назначаване на експертизата;

3. Вещо лице 3 степен – 15% от установената минимална работна заплата за страната към датата на назначаване на експертизата;

4. Вещо лице 4 степен – 20% от установената минимална работна заплата за страната към датата на назначаване на експертизата;

(3) Възнаграждението за компонентата по чл. 23, ал. 1, т. 3 се определя като за всеки действително отработен час се заплаща възнаграждение в размер не по-малко от 3,5 % от установената минимална работна заплата за страната към датата на възлагане на експертизата.

(4) Възнаграждението за компонентата по чл. 23, ал.1, т. 4 се определя съгласно двустранно споразумение между възлагащия орган и специалиста, което включва методиката за ценообразуване.

(5) За експертизи, извършени в почивни дни или през тъмната част на денонощието, възнаграждението на час може да бъде увеличено от 75% до 150%, а през дните на официални празници или при тежки метеорологични условия – от 100% до 200%, като увеличението важи само за часовете отработени в горепосочените условия.

(6) Възнаграждение се дължи и организационната дейност на вещо лице определено като организатор на колективни/комплексни експертизи.

Чл.25. (1) Степента на квалификация и компетентност на вещите лица се определя съгласно алгоритъм посочен в приложение № 3, като за специалистите включени в списъка на вещите лица това се извършва еднократно за всяка календарна година, след представяне на съответните доказателства и документи.“

***

„Приложение № 3

Алгоритъм за определяне на степента на квалификация и компетентност на вещите лица:

1. ***Вещо лице 1 степен – 1-4 т.***
2. ***Вещо лице 2 степен – 5-14 т.***
3. ***Вещо лице 3 степен – 15-29 т.***
4. ***Вещо лице 4 степен – 30 т. и повече.***

Критерии:

1. ***Академична длъжност или научна степен – 15т.***
2. ***Непрекъснат опит като вещо лице за период не по-малко от 10 г. назад във времето, с участие в не по-малко от 50 експертизи годишно – 15т.***

3. Непрекъснат опит като вещо лице за период не по-малко от 10 г. назад във времето, с участие в по-малко от 50 експертизи годишно – 10т.
4. Специализирано образование или завършен курс включващ придобиване на умения за изготвяне на експертизи – 10т.
5. Специалист записан в списъка с вещи лица – 5т.
6. Всяка година стаж като вещо лице с участие в поне 5 експертизи годишно носи допълнително по 1т.

Степента на квалификация и компетентност на вещите лица се определя от сбора на събраните точки.“

Мотиви обосноваващи предложения текст:

Посочването на ясен регламент за определяне на възнагражденията на вещите лица по всички компоненти ще пресече неправилното и нелогично тълкуване на Наредбата, което от своя страна ще намали съществено представянето на справки-декларации с неверни данни. Пазарната цена на експертизите ще се достига чрез значително по-ясно регламентиран метод на изчисление, който по-добре може да се контролира от назначаващия орган.

Тъй като сложността и спецификата на поставените задачи е много разнообразна за различните експертизи и не може да се обхване в наредба, то би следвало да се даде възможност за двустранно споразумение между възлагащия орган и специалиста, което да включва методиката за ценообразуване, като би било препоръчително да се правят колективни договори (споразумения) за различните класове експертизи между МВР, МП и съсловни организации, в които членуват вещите лица. Същият би следвало да е подходът и за обема на извършената работа. Като алтернативен подход би могло в приложение към наредбата да се разработи обективен алгоритъм за определяне на сложността на поставените задачи, както и обема на работата, съобразен със спецификата на отделните видове експертизи.

Определянето на степени на вещите лица ще доведе до по-адекватно заплащане на вещите лица, съобразено с тяхната квалификация и компетентност, ще стимулира вещите лица да се записват в списъците и да участват в по-голям брой експертизи, както и да повишават квалификацията си. Ще селектира вещите лица с по-голям и по-малък опит, което ще даде възможност на назначаващия орган да се насочи към по-опитни вещи лица при назначаване на по-сложни експертизи. От друга страна насочването към по-малко опитни експерти за изготвянето на по-лесни за изпълнение експертизи ще намали разходите за тях. Също така е възможно да се избегне назначаването на самостоятелни експертизи на вещи лица без никакъв или с минимален експертен опит, чрез ограничаване на възможността вещи лица от 1 степен да извършват самостоятелни експертизи. Т.е. същите следва да участват единствено в колективни или комплексни експертизи, като по този начин ще придобият необходимия експертен опит, без да създават затруднения с неумението си да изготвят експертизи. Допълнително е възможно да се регламентира, че някои видове експертизи с голям обществен отзвук е необходимо да се изготвят само от вещи лица с максимална степен на квалификация и компетентност, което ще избегне ненужното изготвяне на голям брой експертизи по един и същ казус.

Времето, използвано за извършване на експертизата, не следва да е основният ценообразуващ компонент за експертната дейност и на практика, при така определената ниска ставка, се явява обезщетение за изгубено време. Несъмнено други фактори като срочност, работа в почивни дни, през нощта или при тежки метеорологични условия, организаторска дейност и др. трябва адекватно да участват при оформянето на крайната цена на експертизата.

Освен знанията и опита на вещите лица назначаващият орган би следвало да търси още едно основно качество – създаването на доверие във вещото лице. Доверието във вещото лице следва да се цени не по-малко от останалите му качества. Доверието в определено вещо лице се гради от резултатите на дългосрочната му работа и съществено се компрометира от необходимостта за спазване на нелогични тълкувания на недобре съставена наредба.

Ясният регламент за формиране на възнагражденията на вещите лица ще привлече и задържи специалистите с високи професионални и морални качества в различни области, които към момента са отблъснати от неясните правила толериращи хора с ниски професионални и морални качества. Това от своя страна ще повиши цялостното ниво на експертната дейност, което ще се отрази и върху доверието в разследващите органи и съдебната власт.

Мотиви за алтернативно предложение за промяна на чл. 24, ал. 1 и ал. 4:

Тъй като е възможно да са налице юридически затруднения при постигането на двустранни споразумения между възлагащия орган и специалистите, по отношение на определянето на методиката за ценообразуване за компонентите по чл. 23, ал. 1, т.1 (сложност и специфика на поставените задачи) и по чл. 23, ал.1 т.4 (обем на извършената работа) е възможен и алтернативен подход, чрез приемане на конкретни алгоритми за ценообразуване за всеки клас експертизи по модела на германското законодателство.

Алтернативно предложение за промяна на чл. 24, ал. 1 и ал. 4:

„Чл. 24. (1) Възнаграждението за компонентата по чл.23, ал.1, т. 1. се определя съгласно конкретни алгоритми за ценообразуване за всеки клас експертизи – Приложение № …

…

(4) Възнаграждението за компонентата по чл. 23, ал.1, т. 4 се определя съгласно съгласно конкретни алгоритми за ценообразуване за всеки клас експертизи – Приложение № …“

Мотиви обосноваващи предложения текст:

Този подход би дал възможност за специфично, изчерпателно и недвусмислено определяне на стойности на компонентите за сложност и специфика на поставените задачи и за обем на извършената работа, съобразено със спецификата на отделните класове експертизи, но налага изготвянето на проекти от представители на отделните направления на експертна дейност, които да се обсъдят и приемат от МП. В Германското законодателство съществува принципно подобен подход (https://www.gesetze-im-internet.de/jveg/BJNR077600004.html).

„Чл. 26. (1) Изготвената експертиза се представя заедно със справка-декларация, към която се прилагат документи за извършените разходи, или със сметката по чл. 23, ал. 3.

(2) Не се признават за разходи, освен за случаите по чл. 23, ал. 1, т. 6 – по преценка на органа, който я е назначил:

1. разходи за билет за самолет освен когато командировката е в чужбина;

2. пътни разходи без представяне на билет или друг документ, удостоверяващ извършения разход;

3. разходи за една нощувка над 50 лв.

(3) Ако прецени, че са налице основания да увеличи първоначално определеното възнаграждение, органът, възложил експертизата, определя окончателно възнаграждение.

(4) Ако вещото лице не представи справка-декларация или ако органът, възложил експертизата, прецени, че няма основание да увеличи възнаграждението, то остава в първоначално определения му размер.“

Мотиви, поради които се налага промяна на чл. 26:

Обичайно вещите лица са утвърдени специалисти с множество служебни ангажименти, чието време следва да се пести максимално. Безсмислената загуба на ценното им време е основната причина за отказ от участие в експертна дейност. Друга последица от безсмислената загуба на времето на специалистите е и невъзможността за изготвяне на заключения в кратки срокове. Фокусът следва да бъде вещите лица изобщо да не трябва да пътуват до други населени места, а да се изслушват дистанционно, но все пак ако се наложи пътуване, то трябва да бъде максимално бързо и разумно комфортно. Във връзка с това следва да се въведе регламент за дистанционно изслушване (нов раздел в Наредбата), а също така ограниченията за пътуване със самолет да отпаднат и разходите за нощувка да се осъвременят. **Отчита се недостатък № 2.**

Предложение за промяна на чл. 26, който да придобие следния вид:

„Чл. 26. (1) Изготвената експертиза се представя заедно със справка-декларация, към която се прилагат документи за извършените разходи, или със сметката по чл. 23, ал. 3.

(2) Не се признават разходи за нощувки без представяне на документ или в размер над 15% от установената минимална работна заплата за страната към текущата дата.

(3) Ако прецени, че са налице основания да увеличи първоначално определеното възнаграждение, органът, възложил експертизата, определя окончателно възнаграждение.

(4) Ако вещото лице не представи справка-декларация или ако органът, възложил експертизата, прецени, че няма основание да увеличи възнаграждението, то остава в първоначално определения му размер или се определя по пазарна цена от органът възложил експертизата.“

Мотиви обосноваващи предложения текст:

Стремежът към спестяване на времето на вещите лица и намаляване на неудобството им от пътуванията на първо място ще намали демотивацията им за участие в експертната дейност. Освен това вероятността за покачване на разходите на съда за транспорт и нощувки ще стимулира съдебните състави да прилагат по-често дистанционно изслушване на вещите лица. Това от своя страна ще има ефект върху подобряване на ефективността на вещите лица и на срочността за изготвяне на експертизи.

„Чл. 27. (1) Възнаграждението и разходите на вещото лице по чл. 18 се изплащат въз основа на писмено разпореждане на органа, който го е назначил. Сумите се изплащат по банков път в срок до 60 дни от приемането на експертизата.

(2) Сумите се изплащат от депозит или от бюджета на органа, назначил експертизата. Плащането на сумите се извършва след представяне от вещото лице на документ, съдържащ реквизитите по чл. 7 от Закона за счетоводството.

(3) Ако органът, възложил експертизата, откаже да приеме заключението на вещото лице по причини, за които вещото лице отговаря, определеното възнаграждение не му се изплаща. Отказът се мотивира.

(4) При наличие на основание по чл. 23, ал. 1 органът, назначил експертизата, може да промени размера на възнаграждението на вещото лице. За извършените корекции се посочват мотиви.

Чл. 28. (1) Когато експертизата е назначена по искане на страни, които не са освободени от заплащане на разноски, възнаграждението се определя предварително с първоначален депозит, който се внася по сметката на органа, назначил експертизата.

(2) По дела, по които страните са освободени от разноски, се определя първоначално възнаграждение по чл. 24, ал. 1.

(3) Първоначално възнаграждение в минималния му размер може да се определи и в случаите по ал. 1 по преценка на органа, възложил експертизата.

(4) Възнаграждение се определя и за устно допълнение към експертизата.

(5) В случаите, когато след назначаването на експертиза досъдебното производство е възложено на друг разследващ орган, възнаграждението и разходите на вещото лице се определят от органа, приел експертизата.

Чл. 29. Ако прецени, че са налице основания за намаляване на първоначално определеното възнаграждение, органът, възложил експертизата, определя окончателно възнаграждение. За намалението на възнаграждението се посочват мотиви.

Чл. 30. Пътните, дневните и квартирните пари, свързани с изготвяне на експертизата, се заплащат от внесения депозит, съответно от сумите по бюджета.

Чл. 31. (1) Вещото лице започва дейността по извършване на експертизата, след като е внесен депозит за заплащане на труда му.

(2) Възнаграждението на вещото лице не може да се определя под условие или да се обвързва с изхода от решаването на делото.

Чл. 32. Висшият съдебен съвет осъществява контрол за изразходваните средства от органите на съдебната власт за изплащане на възнаграждения и необходимите разходи на вещите лица.

Мотиви, поради които се налага промяна на чл. 28, ал. 1, ал. 2 и ал. 3:

Чл. 28, ал. 2 препраща към чл. 24, ал. 1, според която *„За всеки действително отработен час се заплаща възнаграждение в размер 3 % от установената минимална работна заплата за страната към датата на възлагане на експертизата.“* В наредбата липсва дефиниция за „първоначално възнаграждение“. В случай, че се има предвид предварително определения депозит, то той няма как да бъде определен на база все още неотработени часове към момента на възлагането. В случай, че се касае за вече изготвена и приета експертиза, възнаграждението следва да се определя според чл. 23, ал. 1. От гореизложеното е видно, че така направената формулировка е напълно абсурдна. Текстът в ал. 3 на Чл. 28 също е лишен от смисъл. **Отчитат се недостатъци №№ 4, 5 и 6.**

Предложение за промяна на чл. 28, ал. 1, ал.2 и ал. 3, които да придобият следния вид:

„Чл. 28. (1) Когато експертизата е назначена по искане на страни, които не са освободени от заплащане на разноски, се определя първоначално възнаграждение което се определя предварително с първоначални депозити, които се внасят по сметката на органа назначил експертизата.

(2) По дела, по които страните са освободени от разноски, се определя първоначално възнаграждение от бюджета на съда.

(3) Първоначалното възнаграждение се определя по преценка на възлагащия орган, като е допустимо представяне на проформа справка-декларация от вещото лице, в която да е видна прогнозна стойност на експертизата.“

Мотиви обосноваващи предложения текст:

Предложения текст ще изчисти правния абсурд, който се поражда от наредбата и ще намали различните практики на отделните съдебни състави. Въвеждането на проформа справка-декларация ще ориентира своевременно съдебния състав за стойността на експертизата и ще може да се осъществи внасяне на депозити за окончателното възнаграждение преди приемане на експертизата. Това ще намали съществено вероятността за приемане на експертизи за които съдебният състав не е осигурил необходимия депозит, което от своя страна демотивира вещите лица.

Мотиви, поради които се налага промяна на чл. 28, ал. 4:

Ал. 4 на чл. 28 е напълно неясна, като няма никакъв критерий, по който да се определя възнаграждението при устно допълнение към експертизата. Също така не е ясно как точно се извършва такова устно допълнение. Въпреки че като устно допълнение може да се тълкува и разговор с разследващия орган по телефона, на практика официални устни допълнения се правят единствено в съдебната фаза на процеса при разпит на вещото лице при приемане на експертизата. **Отчита се недостатъци №№ 5 и 6.**

Предложение за промяна на чл. 28, ал. 4, която да придобие следния вид:

„…(4) Възнаграждение се определя и за устно допълнение към експертизата дадено в съдебно заседание, като стойността се определя от съдебния състав, без необходимост от справка-декларация, но не по-малко от 7% от установената минималната работна заплата за страната към съответната дата…“

Мотиви обосноваващи предложения текст:

Предложеният текст ще доведе до ясно дефиниране на устното допълнение към експертизата и неговото заплащане.

Мотиви, поради които се налага добавяне на чл. 28, ал. 6:

При някои съдебни състави съществува порочна практика когато е необходимо довнасяне на средства от страни по делото във връзка с определено окончателно възнаграждение и такъв не се внесе, да се издава изпълнителен лист на вещото лице, което да си събере сумата от длъжника. Тази практика е изключително неправилна, тъй като се създават отношения между вещото лице и страна по делото, което създава риск от пристрастност. На практика съдът е назначил експертизата и същият следва да изплати възнаграждението, като следва да е в негова тежест привеждането в изпълнение на съдебните актове, а не да прехвърля тази тежест на вещите лица. Тази практика съществено ощетява вещите лица и води до отлив от дейността. **Отчита се недостатък № 5.**

Предложение за добавяне на чл. 28, ал. 6 със следния вид:

„…(6) Органът, приел експертизата, не може да прехвърля задълженията си за изплащане на възнаграждение на вещите лица на страни по делото или на трети лица…“

Мотиви обосноваващи предложения текст:

Така добавеният текст ще пресече горепосочената порочна и демотивираща практика.

Мотиви, поради които се налага промяна на чл. 31:

Текстът в чл. 31 е непълен и дава възможност за различни тълкувания. Както гласи ал. 1 би следвало вещите лица изобщо да не започват изготвяне на експертизи без да е внесен депозит, какъвто депозит на практика никога не се внася при назначаване на експертизи по досъдебни производства. От текста на ал. 1 не става ясно какъв трябва да е внесеният депозит за да започне дейността по извършване на експертизата. Ал. 2 явно е предназначена да защитава вещите лица, но поради недобре конструиран текст съществува схващане на поне един съдебен състав, че предварителното посочване на ориентировъчна сума и срокове за изготвяне на експертиза от страна на вещо лице представлява поставяне на условия на съдебния състав и представлява нарушение по тази алинея. **Отчита се недостатък № 5.**

Предложение за промяна на чл. 31, който да придобие следния вид:

„…Чл. 31. (1) В съдебното производство вещото лице започва дейността по извършване на експертизата, след като е внесен депозит за заплащане на труда му.

(2) Възнаграждението на вещото лице не може да се определя под условие към него или да се обвързва с изхода от решаването на делото…“

Мотиви обосноваващи предложения текст:

Предложените промени ще подобрят тълкуването на текста и ще се избегнат някои, макар и редки, порочни практики.

Глава пета
ЕТИЧНИ ПРАВИЛА ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА ВЕЩОТО ЛИЦЕ

„Чл. 33. (1) Вещото лице няма право да разпространява информацията за обстоятелствата, фактите и документите, които са му станали известни в хода на съдебната експертиза.

(2) При прекратяване на функциите си вещото лице не е освободено от задължението си да пази тайна, свързана с дейността му като вещо лице.

Чл. 34. Вещото лице е длъжно да извърши експертизата добросъвестно съобразно поставените му задачи, като използва съвременните постижения в съответната научна област.

Чл. 35. (1) Вещото лице не може да приема каквито и да са подаръци, услуги, ангажиране по други дела, ангажиране за работа, услуги или консултации от страна по делото или нейни представители до приключване на делото.

(2) Към всяка експертиза вещото лице представя декларация, че не е в конфликт на интереси във връзка с изготвянето ѝ.

Чл. 36. Вещото лице популяризира дейността си по начин и със средства, които дават вярна представа за неговата компетентност и възможностите на съответния вид експертиза.

Чл. 37. Вещото лице може да депозира писмен мотивиран отказ за изготвяне на експертизата в 7-дневен срок от получаване на съобщението за конкретните задачи.“

Мотиви, поради които се налага промяна на чл. 34:

Следва да си зададем въпроса: Може ли да има качествено правосъдие без качествена експертна дейност. Некачествените експертизи водят до некачествено правосъдие, което е по-лошо и от липсата на правосъдие. От тук идва и необходимостта от въвеждане на минимални изисквания за качество на експертизата. Към момента не са регламентирани никакви критерии, по които да може да се оцени качеството на експертизите, като основната опорна точка за липсата на критерии е липсата на специални знания на възлагащия орган в сферата на експертизата. Въпреки това въвеждането на изисквания за структура на експертизата, последователност на действията по експертизата и за логическа връзка между изследваните доказателства и изводите, които критерии могат да се оценят от възлагащия орган, ще повиши качеството на експертната дейност. **Отчита се недостатък № 1.**

Също така въвеждането на експертно деловодство, по аналогия с изискванията на чл. 6 от Наредба № 2 от 26 октомври 2011 г. за условията и реда за извършване на съдебномедицинските, съдебнопсихиатричните и съдебнопсихологичните експертизи, включително и за заплащането на разходите на лечебните заведения, ще изисква по-сериозно отношение на вещите лица към експертната дейност, което от своя страна ще повиши доверието в тях. **Отчита се недостатък № 3.**

Предложение за промяна на чл. 34, който да придобие следния вид:

„…Чл. 34. (1) Вещото лице е длъжно да извърши експертизата добросъвестно съобразно поставените му задачи, като използва съвременните постижения в съответната научна област.

(2) След като извърши необходимите проучвания и изследвания, вещото лице съставя писмен документ (експертиза) със следната структура и съдържание:

1. Уводна част, която съдържа: Вид на експертизата; Пореден номер на експертизата съгласно воденото деловодство; Имената, специалността и компетентността на вещото лице / вещите лица, изготвили експертизата; На какво основание и по кое дело се изготвя експертизата; Задачите, поставени на експертизата;

2. Констативно-съобразителна част, която съдържа: Материалите, които са били използвани при изготвяне на експертизата; Изследванията, които са извършени, с какви научни и технически средства са извършени и какви резултати са получени; Други специфични констативно-съобразителни части в зависимост от вида на експертизата;

3. Заключение: Изводите от експертизата и отговори на поставените въпроси;

4. Дата на приключване на експертизата и подписи на всички участващи в експертизата вещи лица.

(3) Структурата на експертизата трябва да следва последователността на извършените проучвания и изследвания, които да са подробно описани.

(4) Изводите в заключението и отговорите на поставените въпроси трябва да произлизат от констатираните факти и доказателства, отразени в констативно-съобразителната част, чрез логическа връзка и научна обоснованост.

(5) В заключението, доколкото е възможно, следва да има ясни отговори на поставените въпроси.

(6) Когато експертизата не може да направи изводи, да даде определено заключение и да вземе становище по отделни или по всички въпроси, свързани с поставените задачи, тя излага това мотивирано в заключителната част.

(7) В заключението вещото лице може да прави и изводи по въпроси, които не са му поставени от органа, назначил експертизата, но имат значение за решаване на делото.

(8) В заключението вещото лице не трябва да излиза извън рамките на своята компетентност.

(9) Всички извършени експертизи подлежат на регистриране, документиране и съхранение от вещото лице или в определена за това институция.“

Мотиви обосноваващи предложения текст:

Въвеждането на минимални изисквания за качество на експертизите ще подобри качеството на експертизите, ще въведе някои критерии за мотивирано оспорване на некачествени експертизи, ще накара вещите лица да повишават квалификацията си не само в научната си сфера, но и за изготвяне на самите експертизи. Несъмнено правилно структурираните експертизи с ясни логически връзки са по-лесно разбираеми от юристите, участващи в досъдебното производство и съдебния процес. По-доброто разбиране на експертизите ще подобри качеството и правилността на съдебните решения, ще намали различното тълкуване на експертизите от по-висшите инстанции и мотивите за отмяна на решения. Като цяло подобряването на качеството на експертната дейност ще подобри ефективността на съдебната система и доверието в нея.

Глава шеста
ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА "ЕДИНЕН РЕГИСТЪР НА ВЕЩИТЕ ЛИЦА"

Чл. 38. (1) Министерството на правосъдието поддържа Информационна система "Единен регистър на вещите лица".

(2) Информационната система "Единен регистър на вещите лица" съдържа данни за вещите лица от утвърдените списъци по чл. 398, ал. 1 и 2 от Закона за съдебната власт и се състои от публична и непублична част.

(3) Публичната част на Информационната система съдържа следните данни за вещите лица:

1. три имена на вещото лице;

2. научна степен или академична длъжност на вещото лице, ако е налице такава;

3. специалност/специални знания на вещото лице в съответната област на науката, изкуството, техниката и други;

4. съдебен район на вещото лице;

5. образование и компетенции на вещото лице.

(4) Непубличната част на Информационната система съдържа следните поверителни данни за вещите лица:

1. единен граждански номер на вещото лице;

2. номер на карта на вещото лице;

3. адрес, телефон, електронна поща на вещото лице;

4. допълнителни данни за образованието на вещото лице;

5. допълнителна информация за вещото лице, включително за дейността на вещото лице по изготвяне на експертни заключения.

(5) Данните се въвеждат в регистъра по разпореждане на съответните административни ръководители в органите на съдебната власт незабавно след утвърждаването на списъците.

(6) Достъпът до данните по ал. 3 се предоставя и чрез информационната система за обмен на удостоверителна и справочна информация RegiX.

(7) Информационната система поддържа автоматизирани интерфейси за осигуряване на свободен публичен достъп до информацията по ал. 3 в машиночетим отворен формат, включително чрез ежегодното й публикуване в портала за отворени данни по реда на Закона за достъп до обществена информация и в съответствие с Наредбата за общите изисквания към информационните системи, регистрите и електронните административни услуги, приета с Постановление No 3 на Министерския съвет от 2017 г. (ДВ, бр. 5 от 2017 г.).

Чл. 39. (1) Достъпът до Информационната система "Единен регистър на вещите лица" е свободен.

(2) Публичните потребители на Информационната система "Единен регистър на вещите лица" имат достъп до публичната част от данните за вещите лица и до образците от документи, които се използват за кандидатстване или за промени във вписаните обстоятелства.

Чл. 40. (1) Служебен достъп до Информационната система "Единен регистър на вещите лица" имат:

1. служители на Министерството на правосъдието, определени със заповед на министъра на правосъдието;

2. съдебни регистратори, определени от административни ръководители на органите на съдебната власт, за чиито съдебни райони се съставят списъци на вещи лица;

3. съдиите, прокурорите и следователите;

4. съдебните изпълнители;

5. вещите лица.

(2) Служебен достъп до Информационната система се осигурява чрез хоризонталната система еАвтентикация, разработена и поддържана от Министерството на електронното управление.

Чл. 41. Служителите по чл. 40, ал. 1, т. 1 чрез потребителско име и парола имат достъп до Информационната система и право да извършват справки по досиетата на вещите лица от всички списъци за територията на цялата страна.

Чл. 42. Съдебните регистратори по чл. 40, ал. 1, т. 2 чрез потребителско име и парола имат достъп до данните на вещите лица в съответния съдебен район и права да ги въвеждат или актуализират незабавно след утвърждаването на списъците по чл. 398, ал. 1 и 2 от Закона за съдебната власт. Те са длъжни в срока по чл. 14 , ал. 3 да актуализират електронните досиета на вещите лица.

Чл. 43. Съдиите, прокурорите, следователите, както и съдебните изпълнители чрез потребителско име и парола имат достъп до досиетата на вещите лица от всички списъци за територията на цялата страна.

Чл. 44. Вещите лица чрез потребителско име и парола имат достъп до своето досие.

ДОПЪЛНИТЕЛНА РАЗПОРЕДБА

§ 1. По смисъла на тази Наредба:

1. "Вещо лице" е специалист със специални знания и умения, включен в списък по чл. 398 от Закона за съдебната власт, както и специалист със специални знания и умения, който е назначен при условията на чл. 396, ал. 2 от Закона за съдебната власт.

2. "Необходими разходи" са разходите, използвани за материали, консумативи, съоръжения и други, без които експертизата не може да бъде изготвена.

3. "Действително отработен час" е времето за извършване на: оглед на обекти, събиране на образци за сравнително изследване, измерване, преглеждане на документи, справки в архиви, участие в назначени процесуални действия, експерименти, изследвания, анализи и други дейности, необходими за изготвяне на експертизата.

4. "Експертиза" е процесуално регламентирана дейност, извършвана по искане на компетентния орган от лица, които притежават специални знания и умения за изследване на определени обекти или други обстоятелства, свързани с изясняването на определени обстоятелства.

5. "Образци за сравнително изследване" са еднородни материални обекти с обекта на изследване и се използват в хода на идентификационните експертизи за обосноваване наличието или липсата на тъждество на един обект със самия него.

6. "Специални знания" са тези знания, които отговарят едновременно на следните изисквания: не са юридически, с изключение на тези, които се отнасят до чуждестранно законодателство и практика; не са общоизвестни; получени са в резултат на теоретична подготовка и практически опит по определена научна дисциплина.

7. "Познавателна независимост" е самостоятелност при избора на методи и средства, използвани при експертното изследване.

Мотиви, поради които се налага добяване на тълкувателно определение на термина „Загубен час“:

Терминът „Загубен час“ се споменава в предложеният текст на чл. 20 ал. 1 и ал. 2. Тъй като посочените случаи се касае за време в което вещото лице е ангажирано без да може да извършва обичайната си дейност, но това време не може да се квалифицира и като отработен час.

Предложение за добавяне на:

„8. Загубен час“ – времето, необходимо и изразходвано при официално призоваване на вещото лице, използвано за пътуване, престой и други действия, когато не се касае за действително отработен час.“

Мотиви обосноваващи предложения текст:

Ще се избегне различното тълкуване на текста. Определението е подкрепено от мотивите по предложението за промяна на чл. 20, ал. 1 и ал. 2.

Мотиви, поради които се налага добяване на тълкувателно определение на термина „Приемане на експертизата“:

Терминът „Приемане на експертизата“ се използва в чл. 27 ал. 1. Съществува неяснота в досъдебното производство кой момент се счита за приемане на експертизата и как този момент е обвързан с датата на изготвяне и предаване на експертизата, което създава затруднения при изчисление на 60-дневния срок за изплащане на възнаграждение. **Отчита се недостатък № 5.** Това налага въвеждане на тълкувателно определение за термина „приемане на експертиза“.

Предложение за добавяне на:

„9. Приемане на експертиза – за досъдебното производство това е моментът, в който органът назначил експертизата се запознае с нея, който момент не може да бъде по-дълъг от 7 дена след деловодната регистрация на експертизата или прилагането и в делото; за съдебното производство това е моментът, в който съдебният състав приеме експертизата в съдебно заседание.“

Мотиви обосноваващи предложения текст:

Това определение ще намали дългите забавяния на заплащанията на експертизи по досъдебни производства, което в момента е повсеместна практика и ще намали демотивацията на вещите лица във връзка с това.

Мотиви, поради които се налага добяване на тълкувателно определение на термините „Първоначално възнаграждение“ и „Първоначален депозит“:

Термините „Първоначално възнаграждение“ и „Първоначален депозит“ се споменават в предложенията за промени на чл. 28. Необходимо е тълкователно определение за избягване на противоречиво тълкуване.

„10. Първоначално възнаграждение – това е първоначално определена сума от назначаващия орган за назначаване на експертизата, която се променя в окончателно възнаграждение след представяне на справка-декларация от вещото лице.

11. Първоначален депозит – това са първоначалните суми, които следва да внесат страните по делото, по чието искане се извършва експертизата.“

Мотиви, поради които се налага добяване на тълкувателно определение на терминът „услуга“:

Терминът „услуга“ се споменава в предложението за добавяне на чл. 2а. Необходимо е тълкователно определение за избягване на противоречиво тълкуване.

12. Услуга – всичко, което има стойност и е различно от стока, от парите в обращение и от чуждестранната валута, използвани като платежно средство.“

Мотиви обосноваващи предложения текст:

Определението на терминът фигурира в ЗДДС.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 2. Тази наредба се издава на основание чл. 403, ал. 1 от Закона за съдебната власт.

§ 3. Тази наредба отменя Наредба No 2 от 2015 г. за вписването, квалификацията и възнагражденията на вещите лица (обн., ДВ, бр. 50 от 2015 г.).

Приложение No 1
към чл. 4
Съдебни експертизи по класове и видове

1. *Клас "Криминалистични експертизи".*
   Видове:

1.1. Криминалистични експертизи на писмени доказателства.
1.2. Трасологични експертизи.
1.3. Съдебно-балистични експертизи.
1.4. Дактилоскопни експертизи.
1.5. Биометрични криминалистични експертизи.

2. Клас "Съдебномедицински експертизи".
Видове:
2.1. Съдебномедицинска експертиза на труп и трупни части.
2.2. Съдебномедицинска експертиза на живи лица.
2.3. Съдебномедицинска експертиза на веществени доказателства.
2.4. Съдебномедицинска експертиза по материали на досъдебното и съдебното производство.
2.5. Съдебномедицинска експертиза за телесно здраве.
2.6. Съдебномедицински експертизи за идентификация на човека.
2.7. Съдебномедицинска експертиза за установяване на родителския произход.

3. Клас "Съдебна експертиза на психичното състояние".
Видове:
3.1. Съдебно-психиатрична експертиза.
3.2. Съдебно-психологична експертиза.
3.3. Съдебна психолого-психиатрична експертиза.
3.4. Съдебна експертиза на психичното състояние по писмени данни.

4. Клас "Съдебно-икономически експертизи".
Видове:
4.1. Съдебно-счетоводна експертиза.
4.2. Съдебна финансово-икономическа експертиза.
4.3. Съдебно-стокова експертиза.

5. Клас "Съдебни инженерно-технически експертизи".
Видове:
5.1. Съдебна инженерно-техническа експертиза.
5.2. Съдебна автотехническа експертиза.
5.3. Съдебна инженерно-технологична експертиза.
5.4. Съдебна компютърно-техническа експертиза.
5.5. Съдебна строително-техническа експертиза.
5.6. Съдебно-пожаротехническа експертиза.
5.7. Съдебно-енергийна експертиза.
5.8. Съдебнооценителска-автотехническа експертиза.

6. Клас "Съдебно-биологични експертизи".
Видове:
6.1. Съдебно-ботаническа експертиза.
6.2. Съдебно-зоологическа експертиза.
6.3. Съдебно-микробиологична експертиза.
6.4. Съдебно-ентомологична експертиза.
6.5. Съдебно-екологична експертиза.

7. Клас "Експертизи на материали, вещества и изделия".

Видове:
7.1. Съдебно-химическа експертиза.
7.2. Съдебно-физическа експертиза.
7.3. Съдебна физико-химическа експертиза.
7.4. Съдебна химико-токсикологична (токсикохимична) експертиза.

8. Клас "Съдебни селскостопански експертизи".
Видове:
8.1. Съдебна ветеринарномедицинска експертиза.
8.2. Съдебно-агротехническа експертиза.

9. Клас "Съдебно-изкуствоведски експертизи".

10. Клас "Оценителни експертизи".
10.1. Оценка на недвижими имоти.
10.2. Оценка на недвижими културни ценности.
10.3. Оценка на машини и съоръжения.
10.4. Оценка на права на интелектуалната и индустриалната собственост и други фактически отношения.
10.5. Оценка на търговски предприятия и вземания.
10.6. Оценка на финансови активи и финансови институции.
10.7. Оценка на други активи, включително произведения на изкуството, които не са движими културни ценности.
10.8. Оценка на земеделски земи и трайни насаждения.
10.9. Оценка на поземлени имоти в горски територии.

11. Клас "Други съдебни експертизи".

Приложение No 2 към чл. 23, ал. 2 и чл. 24, ал. 2
от .....,
ЕГН ....., пост. адрес .....,
тел./факс ....., моб. ....., e-mail: .....,
назначен за вещо лице по ..... No ...../..... г.
на .....
(орган, назначил експертизата)

№	ДД.ММ.ГГ Дата/Час	Описание на извършената работа	Възнаграждение (лв.)			Разходи (лв.)	
			На час	време	сума	вид	сума
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							
6.							
7.							
8.							
9.							
10.							
11.							

12.							
13.							
14.							
15.							
				Стойност		Стойност	

Добавка за особено сложна и специфична експертиза:
..... стойност (лв.).
Добавка за експертиза, извършена в почивни дни или национални празници:
..... стойност (лв.).
Обща сума за плащане ..... лв.,
дължими от бюджета/набирателната сметка.
Сумата да бъде преведена по сметка с IBAN No ..... ,
банков код ....., при банка
.....
ИЗВЕСТНА МИ Е НАКАЗАТЕЛНАТА ОТГОВОРНОСТ ПО ЧЛ. 313 НК.
Гр. Вещо лице: .....
Дата:“

Мотиви, поради които се налага промяна на Приложение № 2:

В настоящата Наредба съществува съществено несъответствие между текста на Наредбата и справката-декларация, представена в приложение № 2, което създава противоречиво и често абсурдно тълкуване на Наредбата като например, че възнаграждението се определя единствено на базата на действително отработените часове и че е необходимо посочване на точен часови интервал, в който е изпълнена всяка дейност по експертизата. Мотивите за абсурдността на почасово определяне на възнаграждението на вещите лица са подробно коментирани по-горе. Изискването за посочване на точен часови интервал на първо място не е регламентирано в Наредбата, освен това на практика е крайно невъзможно за изпълнение. Често изготвянето на експертизите, а дори и отделните действия по експертизите, не са еднократен акт, а са процес, който протича с прекъсвания. Понякога са необходими експерименти, изследвания и други действия, които отнемат технологично време и налагат епизодични отчитания на резултати. Обичайно е вещите лица с натоварен график да извършват едновременно няколко дейности по различни експертизи, които да съчетават с основната си трудова дейност и т.н. Тези противоречиви тълкувания и вменяване на неизпълними задължения на вещите лица ги принуждават да декларират неверни данни, за да могат да получат законно изработеното си възнаграждение. Това е изключително порочна практика, която демотивира съвестните вещи лица и срива доверието както в органите назначили експертизите, така и във вещите лица. **Отчитат се недостатъци №№ 1,2,3,4 и 5.**

Предложение за промяна на приложение № 2, което да придобие следния вид:
„*Приложение No 2 към чл. 23, ал. 2 и чл. 24, ал. 2*

СПРАВКА-ДЕКЛАРАЦИЯ
по чл. 23, ал. 2 и чл. 24, ал. 2 от Наредба за вписването, квалификацията и възнагражденията на вещите лица

от .....,
Идентификационен № на утвърдено вещо лице……,

За нерегистрирани вещи лица алтернативно:
ЕГН ....., пост. адрес .....,
тел./факс ....., моб. ....., e-mail: .....,

назначен за вещо лице по ..... No ...../..... г.
на .....
(орган, назначил експертизата)

Вид и № на експертизата:……

	Компоненти определящи възнаграждението:				Сума (лв.)
1.	Компетентност и степен на квалификация (чл. 23 (1) т. 2)				
2.	Сложност и специфика на поставените задачи (чл. 23 (1) т. 1)				
3.	Обем на извършената работа и техническа обработка (чл. 23 (1) т. 4)				
4.	Време, необходимо за извършване на експертизата (чл.23 (1) т. 3)				
	Действие	дата	Сума на час	брой реално отработени часове	
4.1					
4.2					
4. …					
	Обща сума за отработените часове				
5.	Други условия, оказващи влияние върху заплащането за извършената работа (чл. 23 (1) т. 6)				
	Основание				
5.1					
5.2					
5. …					
	Обща сума по други условия				
6.	Необходими разходи за извършване на експертизата (чл. 23 (1) т.5)				
	Вид на разхода				
6.1.					
6.2.					
6. …					
	Обща сума за разходи				

Обща сума за плащане без разходите:……лв. (……)
словом
Обща сума за плащане с разходите: ……лв. (……)
словом
Известна ми е наказателната отговорност по чл. 313 НК.

Вещо лице: .....
Дата:

Мотиви обосноваващи предложения текст:

Създаването на добре конструирана Справка-декларация, съответстваща на текста на наредбата ще пресече неправилните тълкувания на наредбата и ще легализира многокомпонентното определяне на възнагражденията за изготвяне на експертизите, което от своя страна ще доведе до адекватно заплащане на труда на вещите лица, съобразно с качеството, сложността и обема на експертизата и със степента на квалификацията му. Подобряването на възнагражденията на вещите лица по ясни критерии ще привлече и задържи вещи лица с високи професионални и морални качества. Това от своя страна ще повиши цялостното ниво на експертната дейност, а от там и ефективността и качеството на правораздаването, както и доверието в него.

Изготвил – д-р Пламен Димитров – специалист по Съдебна медицина, началник на ОСМ при УМБАЛ Канев АД.
